

Posudok vedúcej diplomovej práce Bc. Jitky Šinfeltovej *Genderová konštrukcia role učiteľa v materskej škole z pohľadu pedagogických profesionálov a profesionálek* (Fakulta humanitných štúdií Univerzity Karlovej v Prahe, Katedra genderových štúdií, 2018)

Jitka Šinfeltová do svojho výskumu vstúpila už s istou prípravou v podobe predchádzajúcej bakalárskej práce situovanej tiež do prostredia materskej školy a teda aj s istou oboznámenosťou s týmto prostredím. Určite sa však nevydala jednoduchšou cestou, ktorej možné zákruty by už predvídala či na ktorej by si mohla dovoliť nejaké skratky. Komplexné uchopenie rodovej (genderovej) konštruovanosti role učiteľa v materskej škole si vyžadovalo od študentky opakované premýšľanie možných perspektív a rovín, v ktorých sa táto profesia a rola s ňou spojená utvára a tiež si vyžadovalo opakované premýšľanie výskumnej otázky. Tému považujem za dobre zvolenú z dôvodov, ktoré konštatuje autorka v úvode práce. A vo výsledku tiež konštatujem, že výskumná otázka je sformulovaná dobre.

Študentka k výskumnej práci a spolupráci so mnou pristupovala svedomito. S literatúrou pracovala samostatne. Okrem obligátnej pedagogickej literatúry českej proveniencie mala od začiatku vyhladané a sumarizované časopisecké odborné texty v anglickom jazyku. Nespoliehala sa teda len na stále sa rozširujúcu základňu najmä študentských záverečných prác k téme, ale zistenia miestneho výskumu konfrontovala s ďalšími poznatkami.

Teoretická časť je rozčlenená podľa jednotlivých častí výskumnej otázky, pričom dôraz je najskôr kladený na aspekty povolania z hľadiska trhu práce, potom na povolanie z hľadiska pedagogiky, a napokon na maskulinitu a rod všeobecnejšie. Vyzdvihnem tu niekoľko momentov: Oceňujem, že autorka sa rýchlo zorientovala aj v novej literatúre a pohoťovo do svojej práce začlenila historický exkurz k povolaniu (monografia *Nezbytná, osvobozujúca, pomlovaná. O ženskej práci*, 2017). Príhodná je tiež kritika používania generického maskulína pre povolanie učiteľky v materských školách v pedagogickej literatúre (pozn. 9 na s. 10) a predovšetkým kritika normatívnych predpokladov stojacich za argumentmi za zvyšovanie počtu mužov v pedagogických profesiách (s. 11 – 13). Napokon, hoci je zrejmé, že každá z rovín rozlíšených v teoretickej časti je uchopená z hľadiska genderu, je určite dobré, že Jitka Šinfeltová sa v poslednej teoretickej podkapitole zamerala špecificky na otázku maskulinity. Tu oceňujem predovšetkým úvahu o možnej spojitosti jednej podoby novej maskulinity – mužov na rodičovskej dovolenke – s druhou podobou novej maskulinity – mužmi pracujúcimi v materských školách. Analogickosť týchto podôb, ako dokladá autorka, vyplýva z ich ukotvenia v rodinnom rámci vrastajúcom aj do rámcovania vzdelávania a výchovy v materskej škole všeobecnejšie. V teoretickej časti napokon oceňujem uchopenie materskej školy ako genderovanej organizácie podľa koncepcie Joan Acker, pričom sa domnievam, že pri ďalšom premýšľaní témy a výskumných otázok, by bolo možné zvoliť ako celkovo rámcujúcu práve otázku genderovanej organizácie.

Autorka štandardne opisuje svoju výskumnú stratégiu, výskumnú paradigmu, výber vzorky, zber dát a ich analýza. V rozpracovaní svojej pozicionality a lokácie okrem v prácach obvyklého konfesijného spôsobu vypovedania o svojej identite sa autorka venuje svojmu vzťahu k profesii učiteľky, učiteľa v materskej škole. Tu myslím nemusela byť v zásade problematická ne-neutralita, ale skôr nedostatočná vzdialenosť medzi výskumníčkou a skúmanými. Ak by sa istá vzdialenosť vytvorila, tak by boli informantky a informanti donútení viac vysvetľovať a teda aj prekročiť autorkou uvádzané „viete, o čom hovorím“ (s. 38), pri ktorom nejde len o vytvorenie ľudskej blízkosti, bezpečia a pochopenia, ale ktoré v istom zmysle tiež môže zabraňovať explicitnému zdôvodňovaniu, opisovaniu vlastných skúseností (ktoré sú pre výskum žiaduce). – K tejto otázke by sa mohla autorka práce vyjadriť na obhajobe.

Oceňujem, že autorka práce sa pomerne dobre vyrovnala s nástrahami, ktoré na ňu kladlo výskumné prostredie a časové okolnosti výskumu.

Ako uvádza autorka, analytická časť do veľkej miery kopíruje teoretickú – teoretické roviny výskumnej otázky (až na tretiu rovinu, ktorá sa vlastne rozdelila do dvoch celkov) tak vytvárajú rámce pre uchopenie kategórií vzniknutých v priebehu analýzy. Isté výhrady by bolo možné mať voči koncipovaniu analytickej časti, kde nie je začlenené analyzovaného materiálu do jeho celkového uchopenia také organické, ako by mohlo byť. Autorka vyberá pomerne dlhé citáty z pološtruktúrovaných rozhovorov a tie uvádza a komentuje. Tvrdenia informátoriek a informátorov v svojom komentári či sprievodnom slove v rôznej miere opakuje (čo niekedy vyznieva redundantne) alebo potom zase veľmi vhodne prepája tu uvedené zistenia s teoretickými tvrdeniami z prvej časti práce. Aj napriek tomu, že práca je tu kultivovaná a niektoré interpretácie idú poza horizont prijatého vedenia v skúmanej oblasti, tak myslím, že v ideálnom prípade by prepojenie vlastného textu a výpovedí informátorov a informátoriek mohlo byť plynulejšie. Rovnako tak najmä záveru, ktorý inak korektne zhŕňa zistenia predchádzajúcich kapitol, by svedčil možno väčší odstup a reflexia.

Z hľadiska výskumných zistení je pomerne prekvapivé, že sa nepotvrďuje presvedčenie o učiteľstve ako o istom elitnom mužstve (por. Fárová). Výskumné zistenia sú vo všeobecnosti predchnuté pomerne vysokou mierou ambivalencie: Na jednej strane sa povolanie otvára čoraz viac mužom, mužom sa otvára tak v rodine ako aj vo verejnej sfére oblasť starostlivosti (péče). Tieto rozširovania rodových (genderových) horizontov sú však spoľahlivo držané na uzde heteronormatívnym predpokladom o mužských a ženských roliach vo výchove a vzdelávaní detí alebo aj predstavou, že muž vnáša, kam len príde, vyššiu hodnotu. (T. j. muži budú kultivovať nekultivované – lebo feminizované – pracovné prostredie alebo ďalej, učitelia sú v materskej škole oceňovaní ani nie tak pre svoje kompetencie, ale pre mužskosť vôbec.) Jasná identifikácia týchto limitov (v zmysle „jeden krok vpred, dva dozadu“) je podľa môjho názoru veľkou devízou predloženej diplomovej práce.

Za ďalší výskum by podľa môjho názoru stálo hlbšie preskúmanie prínosov tohto povolania, ktoré samotní informátori považujú za zmysluplné a ktoré sa ako také môže ukázať v diferenciálnej analýze k iným povolaniam ponúkaným mužom na genderovanom trhu práce (a ktoré mužom nanucujú isté predstavy o tom, čo to znamená byť „úspešný“). Ďalej by bolo potrebné ďalej sa pýtať a rozanalyzovať faktor individuality, osobnosti, ktorá má podľa viacerých informátoriek a informátorov väčšiu relevanciu pre úspešnosť učiteľa v materskej škole než iné činitele. Rovnako tak sa ako málo prebádaný a vysoko relevantný ukazuje faktor veku, presnejšie dĺžky praxe. Ako v závere navrhuje aj autorka, celkom zásadný by bol ďalší výskum fakticky skrytého kurikula, ktoré sa odovzdáva vo vzdelávaní sa pre pedagogickú profesiu. A „čiernych skriniek“, ktoré by bolo potrebné otvárať, je vo výskume predškolského vzdelávania oveľa viac.

Práca je napísaná na veľmi dobrej jazykovej úrovni, preklepy sú zriedkavé. Študentka tiež správne cituje literatúru a odkazuje na ňu.

Práca spĺňa požiadavky kladené na diplomovú prácu. Odporúčam ju na obhajobu a navrhujem ju hodnotiť známku veľmi dobre až výborne.

Mgr. Ľubica Kobová, MA, PhD.

Praha, 5. 2. 2018